

patjara sapuy a kakudan

ka tevutanga dingki maljiyananga tjasi paquljaqulja, sa maumaljanga a tja sikudan a tja sikavaljut auta, pasa maquliquqipanga a patjetucu! Ijakua aicua sikudanan nua semicuayan, nu neka sapuy maru neka zaljum a tja sikavaljut sarekuya aravac. manasika a tja sikarakudan a semicuayan, a sisanpazangalan tuasapuy, namaya tua sisanpazangalan tua zaljum.

ayata aicua sapui nuaya, a pitua tja kakudakudan namasan paravacangata. nu pecungu itjen sa medjek makayanga lemikezalj kemesa tua kanen, nu kaljaljaljeqelan tjasi kalingulingulj akingidu tu sikaseljec. azua na mazazangiljan a kasasavan tja kakaqepuwan i qinaljan, nu izua pupalisiyan pucekecekelj, nuqezemezemetj pinivecekadan a sapui, sa tja ziazian a malevaleva. malap ta namalayicanga ljaviya wungeljen sa seman zaman, si paqulja ta djalan nu qezemezemetj. nu izuwa pacugan i qinaljan, pucevulj sa pakeljang tu yanuwana. kumalji a salilim ulja djaljuni a paseqeljing a kirimu.

mayatucu ti vuvu, nu makakivaqu icengceng a liyav a iyav a gang a makaveljeluwan, tazua masi zaman tusi paqulja marepusalasaladj, a tjemiljuwal ta gang ta iyav sa sipangapangalj, izuanga tja kanen tja sini kalevanga mapuljat. nu cemulju ta qacang, malap ta zaman sa papedjeki tu

semingis a pakasangas, kata cemapa ta vasa a seman aradj. nu masusalimananga tiamadju a uqaljaqaljai mavanasapuy a sikasengeseng tua ljemenguwaq ta turivecan a tjakit vuluq, a sipanaq a tiveljatan vakela, a siqusuqusul a kakara(kakarang) a vuka, katua seman djilung, sapuy sakamaya sikasengeseng. remaqazemetj a masi zaman, lemivu tua tidriyulj, cemevulj tua pakazuazuanan a lala, na lava, ciya, but, nu macevulj sa kaviladj madjameq sakamaya.

a wumaq kasicuayan nakuya ika tja padjekedjekecan a qavuwavuwan a pucevulj, avan nu qemuveling aya ramaljemaljeng. ulja paljakev tua qeluz tuasialangan, ika kicaingan na qatjuvitjuvi kata sasayalj tu maljekuya tja wumaq .aicua pita kemapalisi nu masalut nu maljeveq, izua sakamaya cemevulj, padjekec tua singilj a djemaulj tua cemas a kivadaq tua cemas.

kemasi tua sapuy setje keljanganga tu namakuda pinakazuanan a caquwan nua tja sevalitan. nu namayatucuanga tjen a izuanga ta dingki na sekiamav tua situcuwananga a sikudan, a nekanga tja valisaked tua tja sikavaljut, nakuya ikatjen a kipaqenetj, tua tja sini kavaljut a sapuy!

火的文化

傳統的山居生活，沒有火就像沒有水，生活非常不便。

生火就可煮食，尤其冷天可以圍爐生火來取暖。早期傳統部落聚會像祭典或結婚會在部落頭目家聚會，夜晚圍著營火歡樂跳舞歌唱。部落發生意外死亡會燃起烽煙用來傳達訊息，可辨認出事地點盡速去支援。

爺爺說小米收成後就是夏末初秋，溪間的青蛙螃蟹最多的季節，族人結伴帶著火把揹著網袋到溪谷邊游獵螃蟹青蛙，殺豬時用火把燒烤豬毛或烤芋頭乾。農暇時部落男子會用火把整理刀或弓或箭等獵具，引火製作農業耕種的工具鐵耙手掘杖或燒製陶器。利用夜間圍捕虎頭蜂，或用煙燻將洞穴中的飛鼠、松鼠，逼出洞外然後獵捕。

以前屋內爐灶要點火，驅霉味以保護樑木，防蛀蟲和白蟻來侵害。排灣族在舉行拜祭時，在祭壇上燒小米禾招喚先人舉行占卜。燒墾田地先伐樹鬆土，燒前先開闢防火小路，燒火要先從高處點燃，使火苗緩緩往低處燒，不致危害人和動物的安全。

老一輩的生活技能是不能忘記，我們應學習來讓火的文化得以保存流傳。

puljacengan i qeljuqeljuwan

pulavalavai tucu a qadav, vaik aken a kipavalit tua qucengecengel saka ladruadrueq a kasuy, katua sitjukatjukap nu qemudjalj. tazua puntalj aken a kimukav, sa mangtjez a seman kayiv, sa ku cianen, tjara sanguaq a ludjuludju aya aken. ka qemcap aken sa ku kilingavi, ua! manu qadit saka dekec, izua za ku suraman a pagalju dri tazua!

kivadaqanga a ken tjai kinai lawlav, djemeli ti madju, mayatucu a qivu tjanuaken, “ tja selaven a palamu, tu semu qadit anan, satje paciwan tua suantau, pumaya ljamljam uta, sa tja ciani, numatazua kisanguaqanga ” aya! haha! nu ika tjena napavavala a kilaut tua sengsengan, tjara neka nu tja sinikeljangan a paqulid aya ken a kinemenem!

sanguaq a mukav apaqulid, ljakua macemecemel a kiljaceng, na qemutela aravac, kipavalit satje mirava, mayanga nagemagalj aizua, ayata madjulu itjen a mangada tua ljaviya kata mageris ta djuyi; palemek nu sedjakdjak itjen ta karickic ta viniqu nu qatjuvian! nu kinemenem itjen tucu, tjara magagalj itjen a paqulid!

izua za ku vinarungan, tu kaika tjananguaq a venljuc tu pida qapuluan sa katjekapazan aya ken. ulja sitalem a pasazua i qeljuqeljuwan

tua puljacengan,tjasarenguaq akipakakuda. nupucuk aken kikudjeqisenanga, ika uri makapidalj ki izuanga pumukavan aya ken a malevaleva.

azua i qeljuqeljuwan a puljacengan, izua samaq, lukuc, samci, ljaqacai auta. inika magudegudem, nutau ginces gemetel uta, kamayamayan a naliljualjuas a uljav. pay pacunu! izuaicu a kemasi tua tiribi a tja langdangedan tu namasan ljaljavaran tu patjara kakanen, mataviq itjen aravac! azua pinalangtjav aravac a benurebus ta cemel, tua marka ljaceng; azua ljayar a saqetjuan; azua ta kakanen a abura. kemakan itjen sakamaya, sa neka nutjakeljang, tu uri tja sikaselapayanga, tu tja sikasaqetjuanga.

apaqulidangata azua sinitalem a tja lami a vaqu a ljanay a ljasiyak a vasa a qaqilj a vurati(vurasi), kutua na kirumadju a venangalj a marka ljaceng, kumalji ki maumaljanga ta sikarakudan, katua meliavanga ta papiliqan a kakanen, nakuya itjen a dremaudrav tua tja kakudan tua ta lami a kemasicuay. ayata aicua ta kinacalisiyanan a lami, kinasaljingananga, metjuruvuruvuanga tjengelay, saka sinanepazangalanga auta!

後院的菜園

蕨菜俗名過溝菜，長在有水的地方，潮濕的山坡地。

草寮旁的休耕地長滿蕨類植物，常有婦女來摘蕨菜。摘好的蕨菜先放在繫腰籃裡，裝滿後整理成一把把，裝到頂頭籃裡。

蕨菜有點苦味且黏黏滑滑。為什麼很多人喜歡吃蕨菜？舅媽說：「要先用開水燙過後去掉苦味，再用蒜頭或生薑炒，就很好吃！」每次摘蕨菜很麻煩，要換衣服裝備，還要小心被芒草刮傷或被荊棘刺傷；有時還會踏到青竹絲或兩傘節呢！

後來，我去拔幾株，種在後院的菜園，菜園裡有苦萵苣、山蘇、龍葵、鳳菜，永不缺菜。

食安問題令人害怕！蔬菜農藥過量、禽流感、沙拉油等等問題，吃了不該吃的食品，引發身體病變。醫師提出建言，要多吃自然簡單的食物，少吃不明的混合物。

老祖先都是這樣生活，田園的雜糧（小米、玉米、南瓜、芋頭、山藥、地瓜等）和野菜是生活的依靠，也是養育我們的來源。時代改變生活，食物跟著變多樣，但是，不要忘記傳統食物！

110 年全國語文競賽原住民族語朗讀 【北排灣語】 高中學生組 編號 3 號

napenapamav a kakudakudan nua paiwanzuku

azua sika makaya izua patjetucu a kai a kakudakudan a palisi na
paiwanzuku, mavana izua icua pinuiqinaljanan a sinan kakudan tua
qiniladjan. au aicu a pinuiqinaljanan a sinan kakudan tua qinilaqiladjan,
kemasimaza taicu a matjatjalevalem ta qiladlan na vusam a kakudakudan.
aicu a matjatjalevalem ta qiladlan na vusam a kakudakudan namayatucu, a
na tjasevalitan a qiniladjan kata zaisang, mavana sangasangasan a aljak a
tjemalevak aya, yipu uqaljai yipu vavayan, kana sangasangasan a
sinipualjak(vusam), timadju a tjemalevak a penuljat tua zaisang, ngadan nua
umaq kata qiniladjan iqinaljan, makeljang angata tu aicu a paiwanzuku
mamamav a sipacunan tua vavayavan katua uqaljaqaljai, manasika
tjuruvuanga a vavayavayan a vusam a na qemiladj iqinaljan tucu, makeljang
angata tu mamav a sipacunan tua vavayavayan katua uqaljaqaljai na
paiwanzuku, aicu mavana sikizengezenger nua paiwanzuku a caucau uta.
aicua seravar namaya paiwanzuku uta ljakua maljiyan a kakudan niamadju,
aicua seravar semanvusam tua uqaljai, nuneka nu uqaljai a aljak, mana
semanvusam ta vavayan a aljak.

aicua nasi na uqaljai kata vavayan tjarayizua patarevan, aicua
sikamamav nua uqaljai nua vavayan a paljavak tua ikacauan a

kininemeneman, kinasicuai nua paiwanzuku, kemasi tua sialangan tua
nemanga, maljaluai aza sisanpazangalan ta uqaljai ta vavayan a langalj,
katua vecik na djilung, na tjiuma, na kamavanan, kana sinicuayan a vecik
izua sakamaya paqacecev tua vavayan tua uqaljai.

a kininemeneman nua paiwanzuku yinika aming a qemuzimuzip na
izua uqaljai a vavayan, aicua yicemecemel a namezangal tu nemanga izua
namasan uqaljai namasan vavayan, naseminamalji a paqulid a puvarungan
nua sevalitan na paiwanzuku, mapuqata itjen akizenger a mapuljatj a
paiwanzuku a caucau, satje sanpazangali aicua a tjalja penapamavan a
kakudakudan itua tjaqinaljan.

性別平權的排灣族

排灣族重視社會階級，井然有序，語言、文化、習俗，生活習慣等，可以流傳，就因為社會階級制度，是長嗣繼承制。「長嗣繼承」即上一代的階級與財產由第一個孩子繼承，只要是長嗣（排灣族稱vusam），不問性別，財產、家名、社會地位都由vusam繼承，因此部落常產生女頭目是自然的現象（但ravar系統除外，行長男繼承，除非都沒生兒子，才由長女繼承）。

性別平權觀念存在已久，有句話：「男人，女人，都是人。」性別生命有其價值，共治也是族人傳統的思維。可以從文化藝術面來看性別。例：雙連杯、公母壺、貴族婚禮鞦韆柱上的雙性圖案、百步蛇公母圖騰等，大部分都是對稱的。

甚至動植物、石頭也有性別區分，可以了解陰陽並存的宇宙觀。

「性別共治」、「性別平權」，比近代性別平權的早上好幾千年！

祖先有智慧，我們應該更重視這種公平的社會制度呢！